

CONSTITUTIONAL AND MUNICIPAL LAWDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-4>**THE AUTHORITY OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES
IN THE FIELD OF NATIONAL RESISTANCE****ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ****Haliakhmetov I. A. Галиахметов І. А.***Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.),
Docent,**Associate Professor at the Department of
Entrepreneurial and Corporate Law
Kyiv National Economic University after
named Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри підприємницького
та корпоративного права
Київського національного
економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Рухи спротиву на окупованій території прийняті як концепція з часів Другої світової війни. Юридичне поняття руху спротиву або партизанського бійця – це відносно новела для національного права на відміну від міжнародного права. Лише в ХХ ст. «добровольче формування територіальної громади» дійсно стали сприймати як легітимне правове явище в разі здійснення збройного конфлікту (війни). Однак точні характеристики цих рухів і які правила застосовуються до них, їх права та обов'язки, ніколи насправді не були достатньо визначені. Ця теза розглядає розвиток концепції організованого руху спротиву і зусилля (*англ.* right of resistance) по регулюванню таких організаційних форм діяльності у міжнародному гуманітарному праві, кульмінацією якого став Додатковий протокол до Женевських конвенцій, розроблений у 1977 р. Право на спротив є верховним підтвердженням, або основною функцією, прав людини або прав народу. Це право включає спротив незаконному арешту, а в США – право на носіння зброї. Воно виникло в суді присяжних з повноважень присяжних виправдати протидію доказів і знову направити увагу судді на закон (*Bushell's Case 1607*). Право спротиву визнається і в громадянській непокорі (*Henry Thoreau*). Воно інституціалізовано на чергових виборах і в лояльній політичній опозиції. Також була закріплено в Біллі про права 1689 р. і визнано у Французькій декларації (1789) та Загальній декларації прав людини (1948) [1].

У XX ст. найпомітнішим вираженням цього права є стаття 51 Статуту ООН. Однак це стосується лише права держав на самооборону. Тоді як особи захищають свої будинки (право на житло, право на життя), особи, що дають відсіч ворожим силам і таке інше вписуються в картину війни? Що за права мають ці особи як жителі окупованих територіальних громад?

Дійсно жодна держава не може визнавати правомірною ситуацію, створену серйозним порушенням [зобов'язання, що виникає відповідно до безпелеяційної норми загального міжнародного права]. Тому всі держави зобов'язані за міжнародним правом не визнавати правовими наслідки протиправних дій з боку інших держав (*англ.* Article 41(2) of the United Nations International Law Commission's Draft Articles on State Responsibility, representing the rule of customary international law (and adopted in UN General Assembly Resolution 56/83 of 28 January 2002, «Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts»), prevents states from benefiting from their own illegal acts: «No State shall recognize as lawful a situation *created by a serious breach* [of an obligation arising under a peremptory norm of general international law]» (emphasis added); Section III(e), UN General Assembly Resolution 36/103 of 14 December 1962, «Declaration on the Inadmissibility of Intervention and Interference in the Internal Affairs of States». – *I. Г.*).

Алесандро Ості розрізняє три моделі принципового спротиву: (1) політичний спротив; (2) інституціональний юрисдикційний спротив; (3) функціональний юрисдикційний (казуїстичний) спротив [2]. Саме Брюсельська конференція 1874 р. стала першим реальним зусиллям у досягненні міжнародного консенсусу щодо того, що було б допустимо, а що заборонено у разі війни. На цій конференції в підсумку не згадали про жодне право «піднятися» (*англ.* resist) проти окупаційної держави (агресора), але визнали право менших країн на створення «ополчення та добровольчі корпуси» (*англ.* militia and volunteer corps).

Отже, Брюсельська декларація про закони і звичаї війни 1874 р. визначила чотири критерії для використання таких корпусів (Article 9 Brussels Convention [3]). У підсумку ця норма «перебігла» 1907 р. до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї «Положення про закони і звичаї війни на суходолі» та закріпила таку редакцію норми про спротив, як право, коли військові закони, права і обов'язки застосовуються не лише до армій, а й також до ополчення та добровольчих загонів, якщо вони відповідають таким умовам: (1) знаходяться під командуванням особи, відповідальної за своїх підлеглих; (2) мають закріплену відмітну емблему, яка може бути впізнана на відстані; (3) відкрито носять зброю; і (4) ведуть бойові дії відповідно до законів і звичаїв війни. Тобто у країнах, в яких ополчення

або добровольчі загони становлять армію чи входять до її складу, вони включаються у категорію «армія». Жителі території, яка не була окупована, і які в разі наближення ворога добровільно беруться за зброю для того, щоб чинити спротив військам, що вторглися, але не мали часу самоорганізуватися відповідно до ст. 1, вважаються воюючою стороною, якщо вони відкрито носять зброю і дотримуються законів і звичаїв війни (тобто *англ.* the so-called Martens Clause).

В Україні 1992 р. була встановлена норма щодо сприяння «органам Державної прикордонної служби України у залученні громадян України на добровільних засадах до охорони державного кордону України» (ч. перша ст. 33 Закону України «Про державний кордон України»). Нині ознака добровільності чітко визначена та закріплена в новій категорії муніципального права, як «добровольче формування територіальної громади – воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони» (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основи національного спротиву»). Так повноваження органів і посадових осіб місцевого самоврядування визначені в ст. 14 зазначеного закону, які «сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад». Темпоральні межі дії (покладання) повноважень органів місцевого самоврядування зумовлені періодом підготовки та виконання завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період.

Фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву здійснюються за рахунок і в межах зокрема коштів місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел. Видатки на здійснення та забезпечення заходів з організації, підготовки, підтримання та ведення руху спротиву не належать до таємних видатків місцевих бюджетів, на відміну від Державного бюджету України.

Загальновійськова підготовка громадян здійснюється в мирний час та особливий період незалежно від політичних та інших вподобань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання з метою формування в суспільстві готовності до стійкого спротиву агресору, зокрема в інформаційному просторі, патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття та підтримання громадянами знань та практичних умінь, необхідних для захисту України. Забезпечення загальновійськової підготовки громадян полягає в організаційній діяльності Міноборони України також разом з органами місцевого самоврядування щодо створення матеріально-технічних,

транспортних та інших умов для здійснення запланованих заходів за всіма напрямками постачання відповідно до обґрунтованих заявок і норм забезпечення (лімітів використання) матеріально-технічними засобами за номенклатурами постачання, навчальною матеріально-технічною базою. В інтересах загальновійськової підготовки громадян створюється навчальна матеріально-технічна база за рахунок і в межах коштів, зокрема видатків місцевих бюджетів, а також інших не заборонених законодавством джерел.

Одночасно потрібно зауважити, що посадові особи місцевого самоврядування – керівники закладів освіти та органи управління освітою – початкової підготовки у закладах базової середньої освіти здійснюють контроль за організацією, проведенням і результатами загальновійськової підготовки громадян, її забезпеченням. Також вони несуть кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та матеріальну відповідальність за невиконання або неналежне виконання вимог зазначеного закону.

Отже, змістова характеристика повноваження органів місцевого самоврядування полягає в організації підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони, що здійснюється шляхом проведення як суб'єктом підготовки заходів, спрямованих на планове, систематичне і всебічне навчання та виховання добровольців, забезпечення злагоджених дій добровольчих формувань під час виконання завдань територіальної оборони та окремих завдань руху спротиву.

Література:

1. Right of Resistance / In : Tugendhat Michael G. Liberty Intact: Human Rights in English Law. Oxford University Press, 2017. 252 pages.

2. Osti A. L'implementazione delle sentenze della Corte europea dei diritti e le resistenze nazionali: tre modelli a confronto. QUADERNI COSTITUZIONALI. Vol. 37:4 (2017 Dec), pp. 851–879. [DOI:10.1439/88140].

3. Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels, 27 August 1874. URL : <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/135> (date of access: 25.07.2022).

4. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї «Положення про закони і звичаї війни на суходолі». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222 (дата звернення: 25.07.2022).